

BUYER GROUP CIRCULAIR TEXTIEL

INKOPEN VAN CIRCULAIRE BEDRIJFSKLEDING: PRORAIL

JUNI 2024

COLOFON

Deze case study beschrijft hoe circulariteit is meegenomen in de aanbesteding van ProRail voor het leveren van bedrijfskleding en persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's). Het vertrekpunt hiervoor was de Marktvisie boa-kleding van de Buyer Group Circulair textiel. De kennis uit deze marktvisie is toegepast in de aanbesteding van de gemeente Rotterdam.

ProRail

Secretaris Buyer Group: Lisanne van 't Hoff, Rijkswaterstaat

Een Buyer Group is een samenwerking van opdrachtgevers die een gedeelde marktvisie op het verduurzamen van een specifieke product-categorie ontwikkelen en deze binnen twee jaar implementeren in hun inkooppraktijk. Deze marktvisie is getoetst bij marktpartijen en kent een breed draagvlak. Dit stimuleert de markt om duurzame oplossingen te ontwikkelen die passen bij een concrete, breed gedragen ambitie.

De Buyer Group Circulair textiel wordt ondersteund door Rijkswaterstaat.

De Buyer Group Circulair textiel wordt mogelijk gemaakt door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

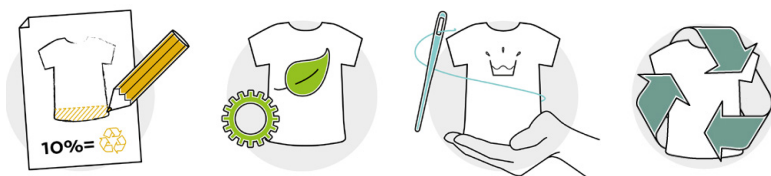
Voor meer informatie kunt u contact opnemen via: buyergrouptextiel@rws.nl

INHOUDSOPGAVE

1. Introductie	4	Bijlage 1 - Clausule innovaties en optimalisaties	16
1.1 Ambities duurzame organisatie	5		
1.2 Ambities duurzame bedrijfskleding	5	Bijlage 2 - Duurzaamheidseisen	18
2. Aanbesteding en resultaten	7		
2.1 Selectiefase	7		
2.2 Gunningsfase	8		
2.3 Contract	11		
2.4 Draagproef	11		
3. Conclusies en aanbevelingen	13		
3.1 Circulariteit	13		
3.2 Internationale Sociale Voorwaarden	14		
3.3 Draagvlak	14		
3.4 Implementatie	15		

1. INTRODUCTIE

Deze case study beschrijft hoe circulariteit is meegenomen in de aanbesteding van ProRail voor het leveren van bedrijfskleding en persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM's). Het vertrekpunt hiervoor was de Marktvisie boa-kleding van de [Buyer Group Circulair textiel](#) (zie kader). De kennis uit deze marktvisie is toegepast in de aanbesteding van ProRail.

Deze analyse is tot stand gekomen in opdracht van Rijkswaterstaat en in overleg met ProRail op basis van de aanbestedingsstukken, interviews en beschikbare literatuur over circulair inkopen van bedrijfskleding. Dit stuk wordt afgesloten met een opsomming van de conclusies en aanbevelingen voor de toekomst.

Buyer Group Circulair textiel

Binnen een Buyer Group werken publieke en private opdrachtgevers gezamenlijk aan een gedeelde marktvisie en -strategie voor het verduurzamen van een specifieke productcategorie. De bedoeling is dat de betrokken opdrachtgevers deze visie en strategie binnen twee jaar toepassen in hun aanbestedingspraktijk. Dit stimuleert de markt om duurzame oplossingen te ontwikkelen die passen bij een concrete, breed gedragen behoefte. Deelnemers voeren bijvoorbeeld de marktverkenning en -dialoog uit, leren van elkaars ervaringen en trekken samen op in het ontwikkelen van specificaties en gunningscriteria. Gezamenlijk aanbesteden is geen doel; hooguit een middel. De focus ligt hierbij op het terugdringen van schadelijke emissies als CO₂, minder grondstoffenverbruik en sociale doelen¹.

Deelnemers aan de [Buyer Group Circulair textiel](#) hebben, onder begeleiding van Rijkswaterstaat, een marktvisie boa-kleding opgesteld voor de inkoop van kleding voor buitengewoon opsporingsambtenaren (boa's). De marktvisie is in interactie (meedenken bij opstellen en toetsing van concept) tot stand gekomen. Namens de markt hebben de branchevereniging Modint en verschillende leveranciers meegewerkt aan de marktvisie. ProRail en de gemeenten Leeuwarden, Amstelveen/Aalsmeer en Rotterdam hebben de marktvisie in de praktijk getoetst.

¹ [Buyer groups duurzaamheid | PIANOo - Expertisecentrum Aanbesteden](#)

De marktvisie richt zich op vier pijlers, uitgewerkt in een aantal concrete doelstellingen:

- Ontwerp: de ambitie is dat alle boa-kleding (ook alle afzonderlijke items) voor minimaal 10 procent uit gerecycled materiaal bestaat.
- Productie: boa-kleding moet van duurzaam materiaal worden gemaakt en zoveel mogelijk bestaan uit mono-materiaal, zoals katoen.
- Levensduurverlenging: door een wasproces met minder mechanische belasting kan slijtage en verkleuring van boa-kleding worden verminderd.
- Hergebruik en recycling: streven is om de kleding zoveel mogelijk her te gebruiken.

1.1 Ambities duurzame organisatie

De trein is de meest duurzame vorm van gemotoriseerd transport. ProRail levert daarmee een bijdrage aan verminderen van CO₂-uitstoot én het behalen van de doelen uit het klimaatakkoord van Parijs. In 2030 wil ProRail CO₂-neutraal zijn als het gaat over eigen energiegebruik. Waar het vooral op neerkomt, zijn de CO₂-emissies van de verbranding van – duurzaam geproduceerd – gas terug te brengen tot nul. Daarnaast werkt ProRail aan het duurzaam opwekken van energie op bijvoorbeeld de perrondaken en op eigen grond. Dit met als doel het eigen elektriciteitsgebruik duurzaam op te wekken.

Daarnaast zet ProRail in op circulair materiaalgebruik. Denk hierbij aan het verlengen van de levensduur van producten en duurzaam ontwerpen van die producten. Het percentage reststromen dat

uiteindelijk verbrand of gestort wordt, is in 2030 nog maar maximaal 5 procent². Ook komt ten minste 10 procent van de materialen na demontage weer terug voor hergebruik. Om deze doelen te bereiken, werkt ProRail samen met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en Rijkswaterstaat voor het verduurzamen van infrastructuur. Projecten aan water, weg en spoor worden vanaf 2021 nadrukkelijker klimaatneutraal en circulair uitgevraagd.

ProRail vervult, als grote publieke opdrachtgever, een voorbeeldrol bij het toepassen van duurzaamheidsprincipes bij inkooptrajecten. Door het stellen van een andere vraag, werkt ProRail aan hogere prestaties op duurzaamheidsgebied. Dit bouwt verder op het inkoopbeleid waarin het MVI-kader voor ProRail verder is uitgewerkt. Zo biedt de organisatie ondersteuning aan projectmanagers, inkopers en contractmanagers om duurzaamheid op een eenvoudige en te controleren manier in aanbestedingen te gebruiken.

1.2 Ambities duurzame bedrijfskleding

Voor de levering van bedrijfskleding en PBM's zocht ProRail naar een partij die een partnerschap wilde aangaan voor een langere duur (maximaal 8 jaar: 5 + 2 + 1). Een partij die flexibel is en meedenkt over de artikelen en dienstverlening tijdens de looptijd van de overeenkomst.

Het doel van het project luidde als volgt:

- Excellente levering en bijbehorende dienstverlening: een positieve beleving van een overeenkomst valt of staat met een excellente levering.
- Excellente kwaliteit van de artikelen: artikelen van een hoge (technische) kwaliteit, draagcomfort, veiligheid met een lange levensduur en uniformiteit.

² [meerjarenplan-duurzaamheid-2030.pdf \(prorail.nl\)](#)

- Innovatie in de vorm van advisering over de artikelen en dienstverlening gedurende de looptijd van de overeenkomst met een jaarlijkse innovatieverplichting.
- Flexibiliteit: te allen tijde de meest actuele artikelen in het pakket inclusief opschaling indien gewenst/noodzakelijk.
- Duurzaamheid in de vorm van circulariteit, sociale duurzaamheid en ketenverantwoordelijkheid.

Toelichting op de circulaire behoeftes:

1. Levensduurverlenging. Levensduurverlenging van artikelen, waaronder beheer en reparatie, professioneel reinigen met beoordeling van inzetbaarheid van PBM's.
2. Hergebruik & Recycling. Een gecontroleerde retourstroom met als doel hergebruik of een duurzame verwerking van overtollige en afgeschreven kleding en/of PBM's.
3. Inputmaterialen in productie. De kleding, die wordt geleverd, bevat zoveel mogelijk gerecyclede en/of andere duurzame materialen.
4. Reduce. Er bestond een grote hoeveelheid en variëteit in het assortiment voor bepaalde kledingstukken. Het assortiment is teruggebracht tot een passend kleiner assortiment.

De doelgroepen waren divers:

- Verkeersleiding: de grootste afnemer voor de Incidentenbestrijders en boa's.
- Asset Management: grote afnemer voor onder andere de baaninspecteurs en veiligheidsmedewerkers en iedereen die bij of aan het spoor werkt.
- Projecten: grote afnemer, die bedrijfskleding en PBM's nodig hebben voor de projectmanagers, bouwmanagers en iedereen die op de bouwplaats aanwezig moet zijn.
- HFM, die kleding nodig heeft voor de servicemedewerkers.
- Veiligheid, die de kleding nodig heeft voor medewerkers die bij het spoor werken.

- Communicatie, die promotionele kleding nodig heeft voor relatie-evenementen.

Een complexe organisatie. De behoeften wisselden sterk tussen de verschillende afdelingen en ook binnen de afdelingen. Bijvoorbeeld de taken van de incidentenbestrijding. In noord Nederland voeren zij andere taken uit dan in het zuiden. Dit omdat andere incidenten daar vaker voorkomen. Hierdoor verschilt de behoefte in kleding en PBM's ook. De uitdaging is te zorgen dat alle afdelingen het eens kunnen zijn over de scope van de aanbesteding. Daarnaast is een go/no-go moment een goed middel om de aanbesteding formeel vast te stellen.

De scope van het project:

Assortiment:

- Levering en beheer van Persoonlijke Beschermingsmiddelen (PBM's)
- Werkkleding
- Uitrustkleding (optioneel nieuwe interventiekleding)
- Uniformkleding
- Promotiekleding
- Schoeisel

Dienstverlening:

- Verkleinen van het aantal kledingstukken in het assortiment (intern proces)
- Professionele reiniging en controle van kleding
- Preventief en correctief onderhoud
- Inrichten en faciliteren retourproces t.b.v. hergebruik en recycling
- Gehele proces in te regelen via een webshop van de leverancier

Looptijd en omvang van het contract:

- Contractduur: max. 8 jaar (5 jaar + 2 + 1 jaren verlenging)
- Raming: €6.000.000,- met nieuw interventiepakket (multinorm) inclusief nieuw bluspak (uitstraling) voor incidentenbestrijders.

2. AANBESTEDING EN RESULTATEN

Er is een niet-openbare aanbesteding toegepast. Voor het opstellen van de specificaties van het assortiment en de beoordeling hiervan is een textielspecialist ingehuurd door ProRail.

2.1 Selectiefase

In de selectiefase zijn van de 3 minimum ervaringseisen er 2 rondom duurzaamheid opgesteld die aangetoond moeten worden met referenties. Dat zijn “circulair systeem en waardebehoud” en “grondstofgebruik”. Hieronder een toelichting:

1. Eis 5: Ervaringseis 2 – Circulair systeem en waardebehoud
Gegadigde heeft ervaring met het inrichten, uitvoeren en/of aansturen van een circulair systeem van kleding en/of PBM's voor tenminste 250 personen bij één organisatie, waarvan waardebehoud van de kleding en PBM's, de levensduurverlenging en de *end-of-life* oplossing onderdeel zijn.
2. Eis 6: Ervaringseis 3 – Grondstofgebruik
Gegadigde heeft ervaring met het leveren van bedrijfskleding met gerecycleerde materialen en biologisch geteelde grondstoffen voor tenminste 250 personen bij één organisatie.

Een nadere beoordeling vond plaats op de volgende onderdelen van ervaringseis 2 “Circulair Systeem en Waardehoud” in geval van >5 gegadigden, die niet zijn uitgesloten en voldoen aan de minimum ervaringseisen:

- Vertaling van opdracht naar strategie en concept voor een circulair kledingsysteem met waardebehoud.

- Uitvoering en resultaat van strategie en concept voor levensduurverlenging voor kleding en PBM's (reiniging, preventief en correctief onderhoud).
- Uitvoering en resultaat van strategie en concept voor hergebruik en recycling voor kleding en PBM's (retourproces, rapportage recycling, criteria voor recycling naar garens en toepassing als grondstof in een nieuw product, verbranding of niet duurzaam hergebruik voorkomen).

Hier geeft duurzaamheid dus de doorslag in plaats van een loting. Doordat er minder dan 5 partijen hadden ingeschreven voor de selectie, heeft ProRail deze nadere beoordeling niet in de praktijk kunnen brengen.

Door deze eisen te stellen, is het aantal geïnteresseerde partijen (vier) uiteindelijk teruggebracht tot twee gegadigden. De minimum ervaringseis voor de combinatie met reiniging konden veel leveranciers niet waarmaken waardoor ze zich niet hebben aangemeld. Bovendien waren er aan aantal veiligheidseisen binnen het kledingassortiment gesteld, waarvan een aantal partijen meenden dat zij er niet aan konden voldoen.

Deze eisen daagden de markt uit om na te denken over aanverwante dienstverlening zoals reiniging en controle van kleding, preventief & correctief onderhoud en het inrichten en faciliteren van een retourproces voor hergebruik en recycling. Dit werd duidelijk door de vragen die gesteld werden in de Nota van Inlichtingen. Zo vroegen de inschrijvers aandacht voor waardebehoud. In de context van deze

aanbesteding betekent waardebehoud voor ProRail: het zo optimaal en lang mogelijk in stand houden van een correcte uitstraling, waar ProRail en medewerkers trots op kunnen zijn³. De definitie van waardebehoud kan per organisatie en per persoon verschillen. Het is daarom belangrijk om duidelijk te maken wat er wordt bedoeld met begrippen als waardebehoud en circulariteit voor een aanbesteding van start gaat. Zo heeft de markt de juiste handvatten om mee te werken.

2.2 Gunningsfase

Het gunningscriterium is de economisch meest voordelige aanbieding op basis van de beste prijs-kwaliteitverhouding. Deze werd als volgt bepaald:

Criteria	Sub-gunningscriterium	
Prijs (P)	Financiële aspecten	20%
Kwaliteit (K)	Samenwerkingsproces	30%
	Duurzaamheid totaal 30%	
	- Inputmaterialen	10%
	- Hergebruik en recycling	10%
	- Levensduurverlenging	10%
	Productassortiment (look & feel sessie)	20%
Totaal (K)		
Eindscore (S)	S=P-(K*P)	

Tabel 1 Bepaling van de beste prijs-kwaliteitverhouding

Na beoordeling van de ingediende stukken nodigde de beoordelingscommissie alle geldige inschrijvers uit om een presentatie te geven. Aan deze presentatie werd geen aparte score toegekend, maar de scores voor de kwaliteitscriteria konden op basis van de presentatie wel worden bijgesteld.

In de gunningsfase van deze aanbesteding werd voor circulariteit op drie onderwerpen gestuurd:

- a. inputmaterialen
- b. levensduurverlenging
- c. hergebruik en recycling

Duurzaamheid woog in de gunningsfase voor 30 procent mee.

Deze aanpak volgde de ontwikkelingen die voortkwamen uit de NTA 8195, de handreiking circulair textiel van de Metropool Regio Amsterdam⁴ (MRA) en de Marktvisie boa-kleding van de Buyer Group Circulair textiel⁵.

³ Landelijk - Bedrijfskleding & PBM's (tendered.nl)

⁴ handreiking_mra_circulair_textiel-juni2021.pdf (piano.nl)

⁵ buyer_group_marktvisie_boa_kleding-november2021.pdf (piano.nl)

NTA 8195 Circulair Textiel

Sturen op technisch inhoudelijke elementen van textiel is sinds de publicatie van de NTA 8195 Circulair Textiel⁶ steeds breder toegepast. NTA 8195 beschrijft categorieën van circulaire textielproducten. In dit document worden eisen gesteld aan de inputstromen en de toegepaste circulaire strategieën om te kunnen rapporteren over categorieën van circulaire producten. Door de definities van de NTA 8195 Circulair Textiel te gebruiken en *post-consumer* input stromen hoger te waarderen dan *open-loop* input stromen wordt gestuurd op het sluiten van de keten.

Input	Closed loop			Open-loop
	A Post-consumer materiaal	B Post-productie materiaal	C Productieafval	D Open-loop materiaal
Recyclen	①	①	①	①
Herfabriceren	②	②	X	X
Repareren	③	②	X	X
Hergebruiken	④	X	X	X

X geen geldige categorisering

Tabel 2 Inputstromen

⁶ NTA 8195:2020 nl (nen.nl)

A. Inputstromen

De volgende paragrafen beschrijven de aanpak voor sturing op inputstromen en circulaire ontwerpstrategieën. Voor het onderwerp inputmaterialen is in deze aanbesteding gekozen om de inschrijvers een rekenmodel in te laten vullen voor 10 artikelen, gebaseerd op onderstaand rekenmodel.

NTA Categorie input stromen	Stofsoort	Vezeltype / materiaal	Weegfactor (indicatief)
A1	Gerecycleerd textiel • post-consumer	Gerecycleerd katoen, viscose, wol, polyester, polyamide, etc	100%* max. punten* aanwezig % gerecycleerde vezels
C1	Gerecycleerd textiel • Pre-consumer of productieafval	Gerecycleerd katoen, viscose, wol, polyester, polyamide, etc	50%* max. punten* aanwezig % gerecycleerde vezels
B1	Gerecycleerd textiel • post-consumer, post productie	Gerecycleerd katoen, viscose, wol, polyester, polyamide, etc	25%* max. punten* aanwezig % gerecycleerde vezels
D1	Gerecycleerd niet textiel • Open-loop	Gerecycleerd katoen, viscose, wol, polyester, polyamide, etc	25%* max. punten* aanwezig % gerecycleerde vezels

Tabel 3 Rekenmodel inputstromen (bron: [handreiking circulair textiel, MRA](#))

De beoordeling van de inputstromen is als volgt opgebouwd:

- 0 punten = 0-20 procent.
Gemiddeld percentage circulair inputmateriaal als aandeel van de totale massa toegepast textiel van de 10 artikelen samen.
- 2,5 punten = 21-40 procent.

Gemiddeld percentage circulair inputmateriaal als aandeel van de totale massa toegepast textiel van de 10 artikelen samen.

- 5,0 punten = 41-60 procent.

Gemiddeld percentage circulair inputmateriaal als aandeel van de totale massa toegepast textiel van de 10 artikelen samen.

- 7,5 punten = 61-80 procent.

Gemiddeld percentage circulair inputmateriaal als aandeel van de totale massa toegepast textiel van de 10 artikelen samen.

- 10 punten = 81-100 procent.

Gemiddeld percentage circulair inputmateriaal als aandeel van de totale massa toegepast textiel van de 10 artikelen samen.

Beide partijen hebben bij dit onderdeel de hoogste score behaald.

B. Levensduurverlenging

Het onderwerp levensduurverlenging is in de vorm van een plan van aanpak uitgevraagd. Daarin werd vooral gekeken naar de uitwerking van het proces van levensduurverlenging. De inschrijvers moesten de volgende vragen beantwoorden:

- Welke inspanning en acties de inschrijver verwacht van ProRail om levensduurverlenging goed in te kunnen zetten?
- De uitwerking van de wijze waarop de inschrijver concreet het effect of het resultaat van "levensduurverlenging" gaat meten?
- Welke concrete acties gaat de inschrijver inzetten tijdens de contractperiode om de levensduur van artikelen nog verder te optimaliseren (innovatie)?
- Hoe maakt de inschrijver de resultaten jaarlijks transparant?

De scores werden als volgt gegeven:

- 0 punten = geen van de elementen zijn specifiek, relevant en toepasbaar en ze sluiten niet aan bij de doelen, doelgroepen en richtlijnen.

- 2,5 punten = de minderheid van de elementen is specifiek, relevant en toepasbaar en sluiten matig aan bij de doelen, doelgroepen en richtlijnen.
- 5,0 punten = de helft of de meerderheid van de elementen zijn specifiek, relevant en toepasbaar omschreven en sluiten voldoende aan bij de doelen, doelgroepen en richtlijnen.
- 7,5 punt = alle elementen zijn specifiek, relevant en toepasbaar en sluiten goed aan bij de doelen, doelgroepen en richtlijnen en de leverancier heeft daarnaast enkele verrassende, specifieke, relevante en toepasbare ideeën om de samenwerking, duurzaamheid en look en feel te verbeteren.
- 10 punten = alle elementen zijn zeer specifiek, relevant en toepasbaar en sluiten zeer goed aan bij de doelen, doelgroepen en richtlijnen en de leverancier heeft daarnaast veel verrassende, specifieke, relevante en toepasbare ideeën om de samenwerking, duurzaamheid en look en feel te verbeteren.

Beide partijen scoorden goed op dit onderdeel en schreven in met een betrouwbare partner, waarmee ze samenwerken voor reiniging. Het verschil zat in de methode van reinigen. De partij met de meeste punten op dit onderdeel bood CO₂-reinigen aan. Hiermee verlengt de levensduur duidelijk en vlekken door olie en vuil verwijdert deze methode beter. Door de diversiteit en complexiteit van de werkzaamheden waar de kleding voor gebruikt wordt, is dit enorm belangrijk. Voor de logistiek rond wassen van de kleding, wordt voor de ICB (gaspakken) een apart traject opgezet. In overleg met de verschillende locaties wordt de retourstroom voor de andere kleding ontworpen tijdens de uitvoeringsfase. Een laatste maatregel die ook bijdraagt aan de levensduurverlenging, is het onderscheid tussen onder- en overkleding. Overkleding wordt gecentraliseerd gewassen. Onderkleding blijven de medewerkers thuis wassen.

C. Hergebruik en recycling

De inspanningen op hergebruik en recycling zijn als volgt beoordeeld:

- 0 punten = *end-of-life* toepassing is op artikelniveau "*Recover*"
- 2,5 punten = *end-of-life* toepassing is op artikelniveau "*Repurpose*"
- 5,0 punten = *end-of-life* toepassing is op artikelniveau "*Recycle laagwaardig*"
- 7,5 punten = *end-of-life* toepassing is op artikelniveau "*Recycle hoogwaardig*"
- 10 punten = *end-of-life* toepassing is op artikelniveau "*Reuse intern*"

Beide partijen scoorden hier de maximale score.

2.3 Contract

In het contract zit een innovatieclausule met jaarlijks verplicht innovatieplan, die zich voor het overgrote deel richt op verdere verduurzaming van het proces en/of assortiment (vergroten van het assortiment aangeboden circulaire artikelen, verlengen van de levensduur van de geleverde artikelen, verduurzamen van het reinigingsproces, lagere *life cycle costs*, innovatie op het gebied van recycling, innovaties die de dienstverlening ingezet bij ProRail verbeteren), zodat gedurende de 8 jaar steeds verder wordt doorontwikkeld en zaken die nu misschien nog niet kunnen straks toch meegenomen kunnen worden. De volledige clausule is in bijlage 1 opgenomen.

Duurzaamheidseisen als onderdeel van het contract

In de vraagspecificatie zijn eisen verwerkt met betrekking tot duurzaamheid (logistiek, verpakkingen, etc.). Door het geven van een recyclingbijdrage per artikel wordt de innovatie op het gebied van recycling gestimuleerd. Hiervoor wordt uitgegaan van 0,35 euro per artikel.

En er is een inspanningsverplichting op internationale sociale voorwaarden. Dit laatste is in deze mensonterende branche belangrijk om in ieder geval mee te nemen.

De eisen zijn opgenomen in bijlage 2.

2.4 Draagproef

De *look and feel-sessie* tijdens de gunning woog 20 procent mee in de totale beoordeling. Daarnaast werd na gunning nog een draagproef van drie weken georganiseerd met de winnende partij.

Tijdens de *look and feel-sessie* werden de artikelen beoordeeld op kwaliteit door afwerking, materiaalgebruik, functionaliteit en uitstraling, zie onderstaande tabel.

Beoordelingscriteria voor 30 artikelen*	Beoordelingsteam (speciaal ingericht voor dit criterium)
Materiaalgebruik	Grootste afnemers/dragers/ervaringsexperts van de kleding met inachtneming van diversiteit in behoefte: <ul style="list-style-type: none"> • 6 ICB medewerkers (2 dames/4 heren, lang/kort, breed/smal) • 6 BOA medewerkers (2 dames/4 heren, lang/kort, breed/smal) • 6 AM medewerkers (2 dames/4 heren, lang/kort, breed/smal)
Uitstraling	
Functionaliteit	
Afwerking	Textielspecialist met 20 jaar ervaring in Bedrijfskledings- en PBM-branche

Tabel 4 *look and feel-sessie beoordelingscriteria*

De *look and feel-sessie* bestond uit individuele beoordelingen van twee uur, zodat teamleden elkaar niet konden beïnvloeden. Er was bij de sessie individuele begeleiding van een tendermanager of projectmanager om zorgvuldigheid te kunnen borgen (LSD).

De instructies voor de testers waren als volgt:

- **Kwaliteit door materiaalgebruik:** De stof van de producten voelt prettig aan op de huid. Prikt en jeukt niet. De artikelen zijn voorzien van een label waarop is aangegeven van welk materiaal de producten zijn gemaakt.
- **Functionaliteit kleding:** De artikelen zijn qua ontwerp en uitvoering passend voor de gewenste werkzaamheden. Ze bevatten voldoende zakken met de juiste diepte en op de juiste plaats.
- **Uitstraling:** De producten hebben een moderne uitstraling. Alle producten samen vormen één samenhangend geheel en zijn in meerdere combinaties draagbaar. De kleurenstelling voldoet aan de eisen van ProRail conform de annexen.
- **Afwerking producten:** De artikelen zijn afgewerkt zonder fouten. De artikelen bevatten geen loszittende stiksels of storende aanhangsels.

De scores per artikel kwamen als volgt tot stand:

- Elk artikel kent een maximale score van 20 punten.
- Elk artikel krijgt per waargenomen minpunt 5 punten aftrek.
- Elke score wordt op het beoordelingsformulier genoteerd inclusief bijbehorende motivering.
- Eindscore: gemiddelde scores per artikel worden opgeteld en gedeeld door totaal aantal artikelen.
- Gunningsbrief met tabel scores alle artikelen met motivering.

De *look and feel-sessie* en de draagproef zijn belangrijk geweest voor steun vinden in de organisatie. Na deze sessies zijn er vooral op gebruikersgemak wat aanpassingen gedaan op de ontwerpen onder de innovatieclausule in het contract.

Tijdens de draagproef, die geen onderdeel uitmaakte van de gunning, maar van de innovatieclausule in het contract, werden de volgende zaken geconstateerd:

- Een item dat volledig uit D1 – *open-loop* (zie Tabel 2) inputstromen bestond, voldeed niet aan de kwaliteitseisen van de draagproef. Vooral het werken met klittenband zorgde voor schade (pilling) aan het product. Dit toont het ingewikkelde spanningsveld tussen gewenste levensduur, gebruikte materialen en uiteindelijke kwaliteit.
- Omdat bij ProRail de medewerkers meerdere functies vervullen, is de broek die bedacht was voor de boa's met circulaire inputstromen (gemaakt van 64 procent snijafval) uiteindelijk niet in het standaard assortiment terecht gekomen (wel voor overig personeel). Veel van de boa's werken namelijk ook als incidentenbestrijder en hebben daarvoor andere kleding nodig. De aangeboden broek met circulaire inputstromen wordt wel gebruikt in de rest van de organisatie.
- Een ander aspect dat laat zien dat de markt nog in ontwikkeling is, is dat de aangeboden polo met 100 procent *open-loop* materiaal niet door de kwaliteitsproef kwam. De polo is niet door de draagtest gekomen omdat deze na 1 keer wassen al begon te "pillen". Het doek is dus niet sterk genoeg om in combinatie met het boa-vest langdurig gebruikt te worden. Als dit wel zou gebeuren, wordt de omloopsnelheid van het shirt hoog. Hierdoor zouden per persoon veel polo's besteld moeten worden. Dit is niet duurzaam en weegt niet op tegen *virgin*-materiaal dat veel langer meegaat.

3. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

3.1 Circulariteit

Opvallend is dat ondanks de technische omschrijvingen en uitwerkingen van de theorie in de relevante handreikingen, de markt minder ver is dan gehoopt. Eén van de voorbeelden is het aanbieden van een polo van *open-loop*-materiaal. Hoewel *open-loop*-materialen een gepasseerd station zouden moeten zijn, heeft dit wel een gunstig effect op milieu-impact. Inputstromen van *open-loop*-materialen zijn vezels geproduceerd uit grondstoffen die afkomstig zijn uit andere sectoren dan de textielsector. Deze vezels hebben niet eerder een textiele functie gehad en moeten worden beschouwd als nieuwe vezels. *Open-loop*-materialen zijn bijvoorbeeld afkomstig uit de verpakkingsindustrie (PET-flessen) en de agri-food sector⁷. Omdat *open-loop*-materialen per definitie geen onderdeel van de circulaire textiel keten zijn, is de ambitie om deze inputstroom te verminderen en uiteindelijk niet meer te gebruiken. Alleen, is de markt nog niet in staat om volledig op basis van *post-consumer* inputstromen aanbiedingen te doen.

Artikel	% circulair inputmateriaal als aandeel van de totale massa toegepast textiel
Parkajas signaal (Dames) oranje	75% open-loop
Signaalbroek (Dames) oranje	64% open-loop
Parkajas signaal (Heren) oranje	75% open-loop
Signaalbroek (Heren) oranje	64% open-loop
Softshell jack signal oranje Heren. Klasse II	88% open-loop
Softshell jack signal oranje Dames. Klasse II	88% open-loop
T-shirt	100% post consumer
Broek "worker" zwart	64% snijafval
Polo zwart	100% open-loop
Polo Boa	100% open-loop

Tabel 5 Aangeboden producten van de winnende inschrijver met de percentages circulaire inputstromen

In bovenstaande tabel is weergegeven wat de winnende inschrijver heeft aangeboden, de percentages circulaire inputstromen en welke producten in de draagproef zijn opgenomen. De polo Boa die bestaat uit 100 procent *open-loop* materiaal, is zoals vermeld in paragraaf 2.4, niet door de draagproef gekomen. Daar is een alternatief voor gevonden bestaande uit virgin materiaal.

⁷ [handreiking_mra_circulair_textiel-juni2021.pdf \(piano.nl\)](#)

Dat het uitdagen van de markt in deze aanbesteding nog niet geleid heeft tot de gewenste resultaten, moet niet ontmoedigen. Dit is juist een signaal dat er meer dialoog en meer kennisdeling nodig is over wat er wél mogelijk is en wat leveranciers nodig hebben van aanbestedende diensten om verder te blijven ontwikkelen. Het uitvragen in de vorm van een groeipad (zie clausule innovaties en optimalisaties in paragraaf 2.3) biedt hier bijvoorbeeld een uitkomst in. Door een simpele eis: het geven van een recyclingbijdrage per artikel, wordt de innovatie op het gebied van recycling gestimuleerd. Hiervoor wordt uitgegaan van 0,35 euro per artikel.

3.2 Internationale Sociale Voorwaarden

Om aan te tonen hoe een inschrijver impact maakt, werd gevraagd om een risicoanalyse. Hierin beschreven zij de hele keten van het productie- en recyclingproces en maakten ze een analyse van de risico's op schending van arbeids- en mensenrechten in deze keten. Naast deze risicoanalyse is er ook een concreet plan van aanpak gevraagd om deze risico's tot een minimum te beperken. Inhoudelijk richt dit plan van aanpak zich op een overzicht en beschrijving:

- van de inspanningen die de opdrachtnemer zal leveren om de risico's te verkleinen;
- van een planning over de inspanningen die de opdrachtnemer zal leveren;
- van een toelichting op het tot stand komen van het plan van aanpak, bijvoorbeeld informatie over de betrokkenheid van stakeholders.⁸

Binnen textiel is het belangrijk om eerlijke handel als uitvoeringsvoorwaarde te gebruiken bij een aanbesteding. Als aanbestedende diensten dit niet doen, betekent dit dat zij uitbuiting stilzwijgend goedkeuren. Hier ligt dus een grote verantwoordelijkheid voor publieke organisaties. Binnen ProRail zijn de eisen voor internationale sociale voorwaarden een standaard geworden (zie 'ketenverantwoordelijkheid' in bijlage 2).

3.3 Draagvlak

Bij grote complexe organisaties is het belangrijk om mandaat en sturing vast te leggen in de organisatie. Een stuurgroep die beslissingen neemt over de gekozen richting, een werkgroep die de scope en ambities opstelt waarin de hele organisatie vertegenwoordigd is, en een klankbordgroep voor het draagvlak, kunnen nodig zijn om aanbestedingen als deze succesvol te laten verlopen.

Succesfactoren bij de inzet van het middel *look and feel-sessie* waren:

- Grondig intern klantbehoefte-onderzoek doen
- Grondig marktonderzoek doen
- Uitgebreide procesomschrijving leidraad
- Toelichten in inlichtingenbijeenkomst
- Extra vragenronde inplannen
- Groot beoordelingsteam
- Onbetwiste expertise binnen beoordelingsteam
- LSD in beoordelingsteam door Tendermanager en Projectmanager
- Belronde voor versturen gunningsbrieven
- Direct aanbieden van evaluatiegesprek
- Uitgebreide motivering gunningsbrieven

⁸ [Ketenverantwoordelijkheid & Internationale sociale voorwaarden | PIANOo - Expertisecentrum Aanbesteden](#)

Een draagproef is essentieel wanneer er gestuurd wordt op circulaire producten. De *look and feel* van een product verandert als er andere inputstromen worden gebruikt. Ook kwalitatief verandert het product hierdoor. De draagproef is een goede manier om te testen wat er potentieel geleverd gaat worden en om aanpassingen te doen in ontwerp onder de innovatieclausule van het contract. Bij ProRail is een draagproef van drie weken gebruikt om de laatste details van het ontwerp aan te passen en om draagvlak in de organisatie te vergroten. Omdat de draagproef pas na gunning is geweest, leverde alleen de winnende partij kleding voor de draagproef. De mensen die betrokken waren bij de *look and feel*-sessie en de draagproeven, blijven gedurende het contract als klankbordgroep beschikbaar.

3.4 Implementatie

Er wordt aan de partij gevraagd om te innoveren en een partnerschap aan te gaan. Het invoeren en de inrichting van de samenwerking is belangrijk. Door vanaf het begin op een langere looptijd in te zetten, kan er worden geïnvesteerd in een langdurige samenwerking, waarbij duurzaamheid en innovatie maximaal tot uitdrukking kunnen komen.

Door de innovatieclausule en de circulaire eisen rondom logistiek en verpakkingen in het programma van eisen, is er een duidelijke start mogelijk in de implementatiefase. De innovatieclausule is een standaard bij ProRail (zie bijlage 1).

Ook voor de implementatie is het belangrijk dat alle deelnemende afdelingen een helder beeld hebben wat er van hen wordt verwacht. Het administratief regelen en uitleg over een nieuw bestelsysteem, facturatie en de nieuwe werkwijze is niet vanzelfsprekend. Zorg dus ook voor goede training.

In deze casus is de brandwerende jas niet in de gewenste vorm aangeboden. Daarom is ervoor gekozen om in de uitvoering verder aan de ontwikkeling van bluskleding te werken. Dit wordt opgepakt tijdens de implementatiefase van het contract. Ook kunnen zo de circulaire ambities verder worden vastgelegd in deze ontwikkeling.

BIJLAGE 1 - CLAUSULE INNOVATIES EN OPTIMALISATIES

1. ProRail wenst Opdrachtnemer uit te dagen gedurende de looptijd van de Overeenkomst te innoveren. Opdrachtnemer is daarom bevoegd om innovaties voor te stellen, die kunnen resulteren in een wijziging van de Overeenkomst. Opdrachtnemer zal zich inspannen om tenminste éénmaal per jaar een innovatie voor te stellen.
2. Van een innovatie als bedoeld in artikel 10.1 van dit Contractdocument is sprake indien de daaruit resulterende wijziging van de Overeenkomst leidt tot een betere verhouding tussen prijs en kwaliteit, waarbij onder prijs wordt verstaan: de prijs bedoeld in artikel 7.2 van dit Contractdocument. Onder kwaliteit wordt in dit verband verstaan: het geheel van eisen, waaraan de Opdrachtnemer volgens de Overeenkomst dient te voldoen.
3. ProRail neemt innovaties in behandeling, indien en voor zover:
 1. er voldoende budget beschikbaar is voor de innovatie; en
 2. deze betrekking hebben op:
 - i. vergroten van het assortiment aangeboden circulaire artikelen
 - ii. verlengen van de levensduur van de geleverde artikelen
 - iii. verduurzamen van het reinigingsproces
 - iv. lagere life cycle costs
 - v. recycling; en/of
 - vi. verbetering van de dienstverlening
4. Van een betere verhouding tussen prijs en kwaliteit is sprake in de volgende gevallen:
 - een lagere prijs bij gelijkblijvende of hogere kwaliteit
 - een gelijkblijvende prijs bij hogere kwaliteit
 - een hogere prijs bij hogere kwaliteit, waarbij de prijsverhoging lager is dan de op geld gewaardeerde vermeerdering van de kwaliteit.
5. Partijen participeren in de verhouding 50/50 in het voordeel dat ProRail heeft bij de betere verhouding tussen prijs en kwaliteit. Dit voordeel wordt gezamenlijk door Partijen als volgt berekend:
 $V = A - B$, waarbij:
 - V het op geld gewaardeerde voordeel is dat ProRail heeft bij de betere verhouding tussen prijs en kwaliteit;
 - A de op geld gewaardeerde vermeerdering van kwaliteit is (welke op 0 wordt gesteld als er geen sprake is van toename van kwaliteit); en
 - B de prijsconsequenties (hogere of lagere prijs) van de innovatie.
6. Indien Partijen overeenstemming conform het bepaalde in artikel 10.5 van dit Contractdocument overeenstemming bereiken over het voordeel dat ProRail heeft bij de betere verhouding tussen prijs en kwaliteit kunnen Partijen een wijziging van de Overeenkomst overeenkomen. Tijdstip en

wijze van betaling van het dientengevolge aan Opdrachtnemer toekomende bedrag van het op geld gewaardeerde voordeel, worden in onderling overleg tussen partijen vastgesteld, onder toepasselijkheid van de bepalingen uit de Overeenkomst

7. Indien één van Partijen op enig moment tussen de indiening van het voorstel voor een innovatie en het bereiken van in artikel 10.6 van dit Contractdocument bedoelde overeenstemming tot het oordeel komt dat de door de Opdrachtnemer voorgestelde innovatie niet gewenst is, mag deze Partij het overleg over de innovatie zonder opgaaf van redenen beëindigen, waarbij elke Partij zijn eigen kosten draagt. Het mogelijk opleveren van een aanbestedingsrechtelijk niet-toelaatbare wijziging wordt hierbij uitdrukkelijk aangemerkt als een reden voor ProRail om de voorgestelde innovatie als ongewenst te beschouwen in de zin van dit lid.
8. Het budget voor innovatie als bedoeld in artikel 10.3 van dit Contractdocument bedraagt gedurende de gehele looptijd van de Overeenkomst, inclusief de verlengingsopties, €140.000,- exclusief BTW. Dit bedrag is inbegrepen in de maximale waarde bedoeld in artikel 2.5 van dit Contractdocument.
9. Het bepaalde in artikel 10 van dit Contractdocument treedt in werking vanaf het tweede jaar van de looptijd van de Overeenkomst. Opdrachtnemer wordt geacht bij aanbesteding van de Overeenkomst de op dat moment reeds mogelijke innovaties in zijn Aanbieding te hebben verwerkt.

BIJLAGE 2 - DUURZAAMHEIDSEISEN

1. De hoeveelheden schadelijke stoffen in de kleding overschrijden niet de limietwaarden zoals opgenomen in het Öko-Tex 100 label. De limietwaarden zijn hier te vinden: <https://www.oeko-tex.com/en/our-standards/oeko-tex-standard-100>
Dit dient aangetoond te worden middels certificaten. Deze dienen te worden meegeleverd met de draagproefkleding.
2. De voor het vervoer van de Opdracht in te zetten goederen naar de locatie van Opdrachtgever wordt gebruik gemaakt van voertuigen welke ten minste aan de Euro-VI (voertuigen zwaarder dan 3.500 kg) of Euro-6 norm (voertuigen lichter dan 3.500 kg) voldoen tenminste aan de Euro-V norm.
3. Inschrijver minimaliseert de hoeveelheid verpakkingsmateriaal en geeft de Opdrachtgever hierin inzage.
4. Wanneer kartonnen dozen worden gebruikt voor secundaire en/of tertiaire verpakkingen, dienen deze voor minstens 80% uit gerecycleerd karton te bestaan. Wanneer kunststoffolie of -vellen worden gebruikt voor secundaire en/of tertiaire verpakkingen, dienen deze voor minstens 75% uit gerecycleerd materiaal te bestaan. Indien gekozen wordt voor biobased kunststof is deze Eis niet van toepassing.
5. Inschrijver neemt ook de huidige kleding in en draagt zorg voor een circulaire verwerking. Na definitieve gunning dient in gezamenlijk overleg gezocht te worden naar de best passende verwerkingsmethode.
6. **Ketenverantwoordelijkheid** draagt bij aan het uitbannen van sociale misstanden in de inkoopketen, zoals kinderarbeid, hongerlonen en onmenselijke werkomstandigheden. Via een proces van *due diligence* wordt de naleving van de internationale arbeidsnormen en mensenrechten in de productie- en toeleveringsketen bevorderd.

Opdrachtnemer dient in dit kader een *due diligence*-proces uit te voeren conform het onderstaande:
 - 1. Risicoanalyse productieketen**
Uiterlijk 3 maanden na definitieve gunning van de opdracht wordt een risicoanalyse door de opdrachtnemer aangeleverd ten aanzien van de eerste 3 schakels/ gehele keten van het productieproces waarin het volgende is opgenomen:
 - een beschrijving van de eerste 3 schakels van het productieproces;
 - een analyse van de risico's op schending van arbeids- en mensenrechten in de keten.
 - 2. Plan van aanpak mitigeren risico's**
Uiterlijk 6 maanden na definitieve gunning van de opdracht wordt een plan van aanpak door de opdrachtnemer verstrekt om de risico's die in de risicoanalyse zijn vermeld te mitigeren.

In het plan van aanpak zijn opgenomen:

- een overzicht en beschrijving van de inspanningen die de opdrachtnemer zal leveren om de risico's te mitigeren;
- een planning ten aanzien van de inspanningen die de opdrachtnemer zal leveren;
- (optioneel) een toelichting op het tot stand komen van het plan van aanpak, bijvoorbeeld informatie over de betrokkenheid van stakeholders.

Indien de opdrachtnemer aangesloten is/was bij een [IMVO-sectorconvenant](#), kan dit worden gezien als een actie om de risico's in zijn keten te verkleinen. De opdrachtnemer kan hier melding van maken in het plan van aanpak. Ook wanneer opdrachtnemer is aangesloten bij een keteninitiatief kan dit in het plan van aanpak gemeld worden. Het betekent echter niet dat de opdrachtnemer daarmee aan al zijn *due diligence* verplichtingen voldoet. Opdrachtnemer dient te controleren of het keteninitiatief alle risico's afdekt. Wanneer geconstateerd wordt dat dit niet het geval is, zal de opdrachtnemer in zijn plan van aanpak moeten uitwerken welke inspanningen ten aanzien van de (overgebleven) risico's geleverd gaan worden om deze te mitigeren.

3. Jaarlijkse rapportage

Gedurende de contractperiode rapporteert de opdrachtnemer jaarlijks ten opzichte van de ingangsdatum van de overeenkomst (of in geval van een korter lopende overeenkomst: bij de afronding daarvan) over zijn inzet ten aanzien van ketenverantwoordelijkheid. Hieruit moet blijken dat de opdrachtnemer een 'aanzienlijke inspanning' heeft geleverd om ketenverantwoordelijkheid te nemen.

De rapportage moet tevens gelijktijdig **openbaar** worden gemaakt, al dan niet als onderdeel van een rapportage die een breder deel van de activiteiten van de opdrachtnemer betreft, zoals een (duurzaamheids)jaarverslag. Openbaarmaking kan worden bereikt door plaatsing op de website van de opdrachtnemer.

De rapportage bevat in ieder geval:

- een risicoanalyse zoals beschreven onder 1;
- de maatregelen die in het jaar waarover gerapporteerd wordt zijn genomen om risico's te verminderen en eventuele schendingen in de keten te verhelpen;
- de aanpak en resultaten van de monitoring op naleving;
- informatie over hoe eventueel ontvangen signalen (intern en extern) over schending(en) afgehandeld zijn.

De rapportage is vormvrij, maar moet voor de bruikbaarheid ervan in het Nederlands- of Engels opgesteld zijn.

Bij de invulling van deze verplichtingen dient opdrachtnemer uit te gaan van:

- de handreiking *due diligence* voor bedrijven, zoals raadpleegbaar via de [handreiking due-diligence voor bedrijven](#)

Opdrachtnemer kan daarnaast ook gebruik maken van onderstaande informatie en handreikingen:

- [PIANOo website over internationale sociale voorwaarden](#);
- [OESO due diligence handreiking voor maatschappelijk verantwoord ondernemen](#);
- [RBA Practical Guide](#).